

Indledningen er redigeret af Vibeke A. Pedersen og Jon Tafdrup

Tilsyn ved dr.phil. Jes Fabricius Møller

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Den frie danske Bondes Vel

og

“[Skåltaler i anledning af 28. maj 1838]”

ved Kirsten Vad

Indhold

- 1 Baggrund
- 2 Grundtvigs deltagelse
- 3 Sangen Den frie danske Bondes Vel
- 4 Skåltalerne
- 5 Anvendt litteratur
 - 5.1 Trykt
 - 5.2 Utrykt
- 6 Anvendt webside

1 Baggrund

Den 28. maj 1838 holdt de liberale fest på Skydebanen i København for at fejre anordningen af 28. maj 1831 om indførelse af De Rådgivende Provinsialstænder i Danmark (også kaldet stænderforsamlingerne).

Dagen var blevet markeret årligt siden 1832. A.F. Tscherning havde i 1831 ønsket at oprette et “28. Maj Selskab”, som skulle “danne sine Medlemmer til Udøvelse af de ny og vigtige Pligter overfor Staten”, men fik afslag på dette af kancelliet. I 1832 fik Tscherning dog tilladelse til at fejre årsdagen for anordningen på Skydebanen – en fest, de liberale gentog de følgende år (Jensen 1931, bind 1, s. 188).

Der var 200 deltagere ved festen i 1838 (*Kjøbenhavnsposten* 30. maj 1838, s. 591).

2 Grundtvigs deltagelse

Forud for festen var Grundtvig blevet kontaktet af grosserer Nicolai Jonathan Meinert, som ønskede at bestille en sang til fejringen på Skydebanen. Det var de liberale fest, og i et brev til Ludvig Christian Müller forklarede Grundtvig hele sagen, og hvordan han så på Meinerts forespørgsel: “skiøndt jeg fandt det besynderligt, fandt jeg mig dog ikke beføiet til at nægte det, da det jo blev Vedkommendes egen Sag, om de kunde finde sig fornøiede med saadan en Friheds-Sang, som jeg kunde og vilde gjøre den” (*Breve 2 1926, s. 297*). Grundtvig havde skrevet en sang til “*Kongens Skaal* og til *Danmarks*”, som selskabet modtog otte dage før festen. Meinert fandt sangen for lang, og han bad om tilladelse til at fjerne tre strofer og synge den “til en Skaal for den *Danske Bondefrihed*”. Om selskabet valgte at synge hele eller dele af sangen, ville Grundtvig ikke blande sig i, men han krævede dog, at sangen blev trykt fuldstændig, da han mente, den var et “*Heelt*”. Da Meinert vendte tilbage til Grundtvig, var det ikke med en undskyldning for ikke at bruge sangen alligevel, men derimod med en indbydelse til at deltage i festen og en erklæring om, at man agtede at synge sangen i sin fulde form (*Breve 2 1926, s. 297*).

Grundtvig havde sine betænknings ved at tage til fest med de liberale, og han forudså, at hans “Nærværelse kunde og rimeligvis vilde paa den ene Side misbruges og paa den anden ilde optages” (*Breve 2 1926, s. 297*). Han valgte dog alligevel at tage imod invitationen, da han mente, det ville gøre mere gavn end skade at deltage.

Kjøbenhavnsposten bragte den 30. maj et referat af festen, og på denne måde blev kendskabet til Grundtvigs deltagelse udbredt. Af brevet til Müller fremgår det, at der var opstået et rygte om, at Grundtvig selv havde bedt om at deltage i festen og betalt for sin plads – dette rygte ønskede Grundtvig at dementere med sit brev.

Til festen bidrog Grundtvig med sangen *Den frie danske Bondes Vel*, der udkom som et enkelttryk, samt to skåltaler, som begge efterfølgende blev trykt i udgivelsen *Festen den 28de Mai 1838 paa den kongelige Skydebane* (1838).

3 Sangen Den frie danske Bondes Vel

Ved festen den 28. maj 1838 blev Grundtvigs sang med førstelinjen “Grønnes, Danmarks Böge-Skove” sunget i forbindelse med Christian Nathan Davids skåltale om stavnsbåndets ophævelse ved landboreformerne fra 1788, hvilket den 20. juni 1838 ville markere 50-året for.

Sangen er skrevet på melodien til Grundtvigs yndlingsang “Danmark deiligst vang og vænge” (Kok 1695). *Den frie danske Bondes Vel* fejrer de rådgivende stænderforsamlinger, kongen, folket og særligt bonden. Ophævelsen af stavnsbåndet bliver berørt flere steder. Frihedsstøtten ved Vesterport i København (opført som minde om stavnsbåndets ophævelse) nævnes i strofe 3 og 5, og sidstnævnte strofe beskriver også bøndernes forbedrede vilkår. Ved indførelsen af de rådgivende stænderforsamlinger opnåede bønderne valgret til disse og fik dermed politisk indflydelse. Bønderne kunne nu “Tale höit sin Sag” og var endda blevet “Taget op i

Adelstanden / Sidder nu hos Herremanden” (strofe 4 og 5). For at opnå valgret til stænderforsamlingerne var kriteriet først og fremmest, at man besad ejendom af en vis størrelse eller værdi. Dertil kom flere krav, bl.a. at man var mand og over 25 år. For at være valgbar skulle man være 30 år, og besiddelsen af ejendom skulle være dobbelt så stor som for valgrettens vedkommende (Jensen 1931, bind 1, s. 197 f.). Kun 2,8% af befolkningen fik stemmeret og var opstillingsberettigede (Koefoed 2011).

Den frie danske Bondes Vel udkom efterfølgende sammen med skålen for “Den 20de Juni 1788” i skriftet *Festen den 28de Mai 1838 paa den kongelige Skydebane*. At sangen var skrevet til en 28. maj-fest, understregede Grundtvig ved at få den optrykt i *Kjøbenhavnsposten* den 4. juni 1838 under overskriften “Den 28de Mai”.

4 Skåltalerne

Ved festen på Skydebanen blev der holdt 20 skåltaler, og to af disse var af Grundtvig. De 20 taler omhandlede bl.a. stænderne, Danmark, prins Christian Frederik, handel og Slesvig. Grundtvigs sang “Grønnes, Danmarks Bøge-Skove” blev som nævnt sunget i forbindelse med C.N. Davids skål for stavnsbåndets ophævelse i 1788. David citerede flere af sangens vers i sin efterfølgende tale, som blev afsluttet med ordene om, at “Frihed baner Veien til Oplysning og Velstand, til Hæder og Lykke” (David 1838, s. 17). Senere på aftenen tog Grundtvig ordet og holdt en skåltale for den levende oplysning. Han takkede selskabet for dets liberalitet – han vidste jo, at der var mange forskelligheder mellem selskabets og hans egne anskuelser, så at de havde ønsket, at han bidrog med en sang, takkede han dem dobbelt for. Denne liberalitet, de udviste, var usædvanlig, men Grundtvig ønskede, at den kunne blive mere udbredt. Samfundet trængte til en fremskridende oplysning om menneskelivet, og denne skulle ikke udspringe af forfædrenes kæmpehøje eller fra den “*Latinske Grav*” (dvs. det døde sprog), men af modersmålet i “levende Vexel-Virkning” (Grundtvig 1838a, s. 32). Denne levende vekselvirkning forsøgte Grundtvig senere at fremme gennem foredragsforeningen Danske Samfund, som han var med til at oprette året efter (se fx [indledningen til *Det Danske Samfund*](#)). Da Grundtvig nævnte ‘den latinske grav’ i sin skåltale, “rystede Stuen af de bedste Ønsker for dens Tilmuring som en Ende paa det ‘bogstavelige Spøgeri’ eller ludus literarius [lat., børneskole, betegner den romerske grundskole for de 7 til 11-årige]” (*Breve 2* 1926, s. 298). Der fandtes altså ligheder mellem de liberales og Grundtvigs anskuelser.

Meinert udbragte efterfølgende en skål for digterne – herunder “Dannerskjalden *Nicolai Frederik Severin Grundtvig*” (Meinert 1838, s. 33). Herefter tog Grundtvig endnu engang ordet for at skåle for ‘kræfternes frihed’. På sine englandsrejser (foretaget mellem 1829 og 1831) havde Grundtvig oplevet, hvordan alle ‘storværkerne’ var udsprunget af “*Kræfternes Frihed*”. Friheden, han havde oplevet i England, ønskede han overført til Danmark, og han håbede på, at dette ville vinde genklang hos selskabet (Grundtvig 1838b, s. 34).

Dagen efter festen modtog Grundtvig et brev fra en af arrangørerne, David, som takkede Grundtvig for deltagelsen og bad om tilladelse til at trykke hans to taler i skriftet *Festen den 28de Mai 1838 paa den kongelige Skydebane*. I et brev fra den 20.

august 1838 sendte David korrekturen til Grundtvig (se Grundtvig-arkivet, fasc. 429.15.a-b).

Grundtvigs deltagelse i festen med de liberale kan ses som et skridt på vejen mod de tilnærmelser, der opstod mellem dem i 1840'erne, og som bl.a. udsprang af sprogstriden i den slesvigske stænderforsamling.

5 Anvendt litteratur

5.1 Trykt

- *Breve 2* 1926, se Grundtvig, N.F.S (1926).
- David, C.N. (1838) "Den 20de Juni 1788" i *Festen den 28de Mai 1838 paa den kongelige Skydebane*, s. 14-17. København.
- *Festen den 28de Mai 1838 paa den kongelige Skydebane* (1838). København.
- Grundtvig, N.F.S. (1838a) "Levende Oplysning" i *Festen den 28de Mai 1838 paa den kongelige Skydebane*, s. 32. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1838b) "Kræfternes Frihed" i *Festen den 28de Mai 1838 paa den kongelige Skydebane*, s. 34. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1839) "Det Danske Samfund" i *Brage og Idun, et nordisk Fjærdingsårsskrift*, udg. Frederik Barfod, bind 1, 2. hæfte, s. 414-473. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig, bind 1-2, bind 2: (1821-1872). København.
- Jensen, Hans (1931-1934) *De danske Stænderforsamlingers Historie*, bind 1-2. København.
- *Kjøbenhavnsposten* (1838a), nr. 146 og 147, 30. maj. København.
- *Kjøbenhavnsposten* (1838b), nr. 151, 4. juni. København.
- Kok, Laurids Olufsen (1695) "Om Tyre Danebod" [førstelinje: Danmark deiligst vang og vænge] i *Et Hundrede Udvalde Danske Viser, Om Allehaande merkelige Krigs-Bedrivt og anden selsom Eventyr, Som sig her udi Riget Ved Gamle Kemper, Navnkundige Konger, og ellers fornemme Personer begivet haver, af Arilds Tid til denne nærværende Dag. Forøgede med det Andet Hundrede Viser Om Danske Konger, Kæmper og Andre, Samt hosføiede Antegnelser, Til Lyst og Lærdom*, udg. Peder Syv. København.
- Meinert, N.J. (1838) "Digterens Skaal" i *Festen den 28de Mai 1838 paa den kongelige Skydebane*, s. 33. København.

5.2 Utrykt

- Brev fra C.N. David til Grundtvig af 29. maj 1838, Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, København, fasc. 429.15.a.
- Brev fra C.N. David til Grundtvig af 20. august 1838, Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, København, fasc. 429.15.b.

6 Anvendt webside

- [Koefoed, Nina \(2011\) "Valgret 1834-1915" i danmarkshistorien.dk](#) (10. februar 2022)